Декабрӗн 9-мӗшӗ – Тӑван ҫӗр-шыв паттӑрӗсен кунӗ

Вӗсен паттӑрлӑх тӗслӗхӗ вилӗмсӗр

Тӑван ҫӗр-шыв паттӑрӗсен кунӗ вӑл – ҫӗр-шывра паллӑ тӑвакан чи ҫутӑ та пӗлтерӗшлӗ кунсенчен пӗри. Ӑна Раҫҫей Федерацийӗн 2007 ҫулхи февралӗн 28-мӗшӗнчи 22-ФЗ саккунӗпе килӗшӳллӗн ҫуллен декабрӗн 9-мӗшӗнче паллӑ тӑваҫҫӗ. Хӑйӗн пуҫламӑшне вара асӑннӑ кун 16-мӗш ӗмӗртенех илет. Ун чухне декабрь уйӑхӗнче иккӗмӗш Кӗтерне императрица Ҫветуй Георгий Победоносец орденне туса хунӑ.

Тӑван ҫӗр-шыв паттӑрӗсен кунӗнче Раҫҫейре Совет Союзӗн Геройӗсене, Социализмла Ӗҫ Геройӗсене, Раҫҫей Федерацийӗн Геройӗсене, Мухтав орденӗн кавалерӗсене чысласҫӗ.

Ку ҫынсен паттӑрлӑхӗ пирӗн ентешсен чи ҫутӑ та ырӑ енӗсене сӑнласа паракан тӗслӗх пулса тӑрать. Вӗсен паттӑрлӑхӗ ӗмӗр-ӗмӗр халӑх асӗнчен тухас ҫук.

Акӑ Тӑван ҫӗр-шывӑн Аслӑ вӑрҫинче ҫапӑҫса районтан пиллӗкӗн Совет Союзӗн Геройӗн ятне илме тивӗҫ пулнӑ. Кусем вӗсем Исетерккӗрҫ ҫуралса ӳснӗ Григорий Алексеевич Алексеев, Якаткасси ялӗнче ҫуралса ӳснӗ Яков Анисимович Анисимов, Ҫӗмӗртлӗх Чемейре ҫуралса ӳснӗ Борис Михайлович Васильев, Ҫурлатринче ҫуралса ӳснӗ Алексей Иванович Воробьев тата Пӑсӑрманта ҫуралса ӳснӗ Илья Григорьевич Мешаков. Выҫӑлккӑ Хуракассинчи Александр Артемьевич Быков вара Мухтав орденӗн тулли кавалерӗ пулса тӑнӑ. Пирӗнпе ҫук ӗнтӗ вӗсем. Е тӑван ҫӗре хӳтӗлесе тӑшманпа ҫапӑҫса вӑрҫӑ хирӗнче выртса юлнӑ, е вӑрҫӑпа юхӑннӑ халӑх хуҫалӑхне ура ҫине ҫӗклессишӗн ырми-канма тӑрӑшнӑ, сурансене пула вӑхӑтсӑр ҫӗре кӗнӗ.

Вӑрҫӑра кӑна мар, мирлӗ ӗҫре те паттӑрлӑх кӑтартма вырӑн пур иккен. Акӑ вӑрҫӑ участникӗ Евтихий Андреевич Андреев, Варпуҫ ялӗнче ҫуралнӑскер, 30 ҫул хушши «Знамя труда» колхоза аталану ҫулӗпе ӑнӑҫлӑ ертсе пынӑ. Ял хуҫалӑх производствине аталантарассишӗн ҫине тӑнипе вӑл Социализмла Ӗҫ Геройӗн ятне илме тивӗҫ пулнӑ.

Тепӗр Ӗҫ Геройӗ – Ҫатракасси ялӗнче ҫуралса ӳснӗ Ольга Федоровна Федорова. Малтанах тӑван хуҫалӑхра уй-хир бригадинче ӗҫленӗ, пӑрусем пӑхнӑ, дояркӑра вӑй хунӑ. Кайран Чул хула облаҫӗнче дояркӑра тӑрӑшнӑ. Ӗҫри ӳсӗмсене кура ӑна та Социализмла Ӗҫ Геройӗн ятне панӑ.

Хӑйсен аслашшӗсемпе ашшӗсен ырӑ тӗслӗхне паянхи ҫамрӑксем малалла тӑсаҫҫӗ. Тивӗш шкулӗнче вӗреннӗ Евгений Германович Борисова Ҫурҫӗр Кавказ ҫар регионӗнче хӑйӗн ҫар тивӗҫне пурнӑҫланӑ чухне паттӑрлӑхпа хӑюлӑх кӑтартнӑшӑн Раҫҫей Федерацийӗн Геройӗн ятне панӑ.

Николай Валерьевич Смирнов вара – Кашмаш каччи. Вӑл та Раҫҫей Федерацийӗн Геройӗн ятне илме тивӗҫ пулнӑ. Шел пулин те, Таджикистан территорийӗнче служба тивӗҫне контрактпа пурнӑҫланӑ чухне унӑн пурнӑҫӗ ҫамрӑклах татӑлнӑ.

Тӑван ҫӗр-шыв паттӑрӗсен кунне халалласа район администрацийӗнче, шкулсенче, музейсенче, ытти вӗренӳ учрежденийӗсенче сахал мар тӗрлӗрен мероприяти иртет. Шкул ачисемшӗн вӗсем чӑннипех те паттӑрлӑх урокӗсем пулса тӑмалла. Паттӑрсен ячӗсем те, вӗсен паттӑрлӑх тӗслӗхӗсем те вӑхӑт иртнӗ май тӗксӗмленмелле мар.

В. ШАПОШНИКОВ.

Инсультран сыхланар

Сывлӑх

Раҫҫейре 500 пин ҫынна яхӑн инсульт чирӗпе нушаланать, ҫак хисепӗн ҫуррин кун-ҫулӗ вӑхӑтсӑр татӑлать, ку синкере чӑтса ирттернисенчен чылайӑшӗ инвалида тухать, нумайӑшӗ тепӗр ҫын тимлӗхӗсӗр пачах та пурӑнаймасть. Шутласа пӑхар-ха, 500 пин ҫын вӑл – пӗр-пӗр хулари йышвӗт. Тӗпчевсем тӑрӑх малтанхи ҫулсенче ҫак чирпе аслӑ ӑрурисем хавшанӑ тесе шухӑшланӑ. Халӗ вара вӑл самай ҫамрӑкланни курӑнать, шел пулин те, ача-пӑчана та аякра хӑвармасть.

Инсульт чирӗ пирки тата унран сыхланасси ҫинчен Республикӑри реабилитаци центрӗн неврологи врачӗ Ирина Павлова каласа пама кӑмӑл турӗ.

– Инсульт – хӑрушӑ чир, вӑл юн тымарӗ е тромб татӑлнипе юн пуҫ мимине тӗрӗс-тӗкел пырасси пӑсӑлнӑран пулать. Ҫак шайлашусӑрлӑх тата чи кирлӗ япаласем ҫителӗксӗрри пуҫ миминчи пайсене вӗлерет, ҫапла майпа калаҫу, хускану тата ытти ӗҫ-хӗл пӑсӑлать.

Асӑннӑ чир тӗрлӗрен пулать. Ишеми инсультӗ вара тромб сосуд тӑрӑх юн каяссине чарса лартнипе, ҫапла майпа пуҫ мимин хӑш-пӗр пайне юн пыртарма пӑрахнипе пуҫланать. Ытларах чухне тромб periферии сосучӗсенче пухӑнать, вӑл таталать те юн юхӑмӗпе пуҫ мими патне ҫитет. Унти вӗтӗ-вӗтӗ тымарсенче пухӑнса ларать, ҫапла вара юн кирлӗ ҫӗре ҫитеймест.

Геморраги инсультӗ пуҫ миминче юн тымарӗ татӑлнипе пулать. Енчен те вӑл пуҫ мими ҫинче вырнаҫнӑ пулсан юхса тухнӑ юн пуҫ шӑммипе пуҫ мими хушшинчи вырӑна тулать.

Юн пухӑнса ларни чӗре япӑх ӗҫленипе е маларах пулнӑ сурансемпе ҫыхӑннӑ. Юн пусӑмӗ пысӑкланса кайнипе те пуҫ миминчи вӗтӗ-вӗтӗ тымарсем татӑлма пултараҫҫӗ.

Пуҫ мимин пӗчӗк кӑна пайӗ сиенленсен те ал-ура ӗҫне вӑйсӑрлатать. Пысӑкрах пай сиенленсен параличӗ ҫапать е ҫын вилет. Инсульт пулнисенчен чылайӑшӗн кӗлеткен пӗр пайӗ вӑйсӑрланса юлать, чӗлхе ҫыхланать, ытти кӑлтӑк тупӑнать.

Инсульт пуҫланас умӗнхи е ҫак вӑхӑтри чи малтанхи минутра хӑшпӗр чухне нимех те паллӑ мар. Анчах та тепӗр темиҫе минутранах апатланусӑр юлнӑ пуҫ мимин пайӗсем вилме пуҫлаҫҫӗ. Ҫак самант кунҫулшӑн питӗ пӗлтерӗшлӗ, ӑна тӗрӗс уйӑрма тӑрӑшмалла, ҫийӗнчех васкавлӑ пулӑшу чӗнмелле. Сиплеве иртерех пуҫласан ҫын ҫак йывӑрлӑха хӑвӑртрах ҫӗнтерет.

– Ҫапах та инсульт пуҫланни мӗнрен курӑнать-ха?

– Чи малтанах пуҫ ҫаврӑнма пуҫлать, хускану ӗҫӗ ҫухалать е кӑлтӑклӑ пулать, калаҫу ҫыхланать. Ҫур кӗлетке пӗлмест, куҫ хуралса килет, япала иккӗллӗ курӑнать е пачах курӑнмасть. Пуҫ тӑрукх хытӑ ыратса килет.

Енчен те ҫак паллӑсене асӑрхарӑр пулсан ҫийӗнчех виҫӗ ӗҫ пурнӑҫласа пӑхӑр.

1. Сире иккӗленӳллӗ туйӑнакан ҫынна шӑлсем курӑнмалла кулма ыйтӑр. Инсульт пулма пуҫланӑ ҫыннӑн вӑл йывӑр тата илемсӗр пулать.

2. Куҫ хупма, алӑсене 10 секкунт хушши тӳрӗ тытма ыйтӑр. Инсульт пуҫлансан мышцӑсем вӑйсӑрланнипе ҫакна тума йывӑр. Пӗр алӑ пачах ҫӗкленеймесен те пултарать.

3. Пӗр предложение хӑвӑр хыҫҫӑн калама ыйтӑр. Инсульт пуҫланнипе чирлӗ ҫыннӑн калаҫӑвӗ пӑсӑлать.

– Инсульт пуҫаруҫисем пирки тӗплӗнрех калас пулсан...

– Хӑшне-пӗрне ҫӳлерех асӑнтӑм ӗнтӗ, тепӗр хут палӑртни пӑсмӗ. Юн пусӑмӗ ӳсни, холестерин шайӗ пысӑкки, диабет, кӗлетке йывӑрӑшӗ ытлашши пулни, чӗре чирӗсем, алкогольпе, пируспа, наркотикпа усӑ курни инсульт чирне пуҫарать. Унпа ытларах 45 – 55 ҫулсенчи ҫынсем нушаланаҫҫӗ. Арҫынсем ытларах чирлеҫҫӗ.

– Ку чир аякран иртӗр тесен мӗн тумалла-ха?

– Чи малтанах сывӑ пурнӑҫ йӗркине пӑхӑнса пурӑнмалла, тӗрӗс апатланмалла. Сиплев иртнӗ ҫыннӑн та ҫаксене пӑхӑнмалла тата реабилитаци программипе килӗшӳллӗн кирлӗ ӗҫсене пурнӑҫламалла.

– Сирӗн центр вара мӗнпе пулӑшма хатӗр-ха инсультпа чирленӗ ҫынсене?

– Ҫак чире чӑтса ирттернӗ ҫынсене эпир хамӑр пата чӗнетпӗр. Малтанхи икӗ ҫулта вӗсене тӳлевсӗр сиплетпӗр. Физиотерапи, иглорефлексотерапи, психотерапи тата ытти ӗҫ ирттеретпӗр. Кӑмӑл тӑвакансене 2009 ҫултанпа республикӑри сывлӑх центрӗ тӳлевсӗр йышӑнать, кунта тӗрлӗ тӗпчев иртерет. Хӑвӑрпа пӗрле паспорт, медицина полисӗ, пенси страхованийӗн свидетельстви кирлӗ. Пирӗн адрес: Шупашкар хули, М. Ҫеҫпӗл урамӗ, 24 ҫурт, тел. 58-05-93, 58-39-05.

Р. МАКАРОВА калаҫнӑ.

Культура

Юрӑ – чун уҫҫи

Турай ял тӑрӑхне кӗрекен Мӑн Токшикра районти культурӑпа кану центрӗ ҫумӗнче йӗркеленӗ «Муркаш» халӑх фольклор ансамблӗ пулчӗ. Илемлӗх ертӳҫи – Александр Аникин.

«Муркаш» артисчӗсем таврари ялсене тухса ҫӳресе тӑтӑшах хӑйсен пултарулӑхӗпе савӑнтараҫҫӗ. Аслашшӗ-асламӑшӗсенчен вӗренсе юлнӑ юрӑ-ташӑпа паллаштараҫҫӗ. Хамӑр енчи ӗлӗкхи тата хальхи ӗҫкӗ-ҫикӗ, тӑванлӑх юррисем янӑрарӗҫ куракансем умӗнче. Уйрӑмах ял ҫыннисене икӗ Анастасия Михайлова, Игорь Майков шӳчӗсем, Зоя Кириллова, Людмила Мироваева, Фаина Григорьева, Игорь Майков, Елизавета Костина, Татьяна Васильева, Любовь Александрова шӑрантарнӑ юрӑсем кӑмӑла кайрӗҫ.

Юрӑсӑр мӗнле пурӑнатӑн? Унсӑр пурнӑҫ ҫук, савӑнӑҫ ҫук. Ҫак чӑнлӑха яланах асра тытаҫҫӗ фольклор ушкӑнне ҫӳрекенсем. Ҫавӑнпах ансамбле те хаваспах ҫӳреҫҫӗ. Халӑхӑн пуян ӑсталӑхне ҫӗнӗрен пурнӑҫ параҫҫӗ вӗсем.

Эпир вара Муркашсене ҫакӑн пек илемлӗ концерт лартса панӑшӑн ӑшӑ та ҫепӗҫ сӑмахсем кӑна калатпӑр. Сӑн-питӗрте сирӗн ялахас хӗвел шевли вылятӑр, чунӑрта савӑк кӑмӑл хуҫалантӑр. Сывлӑхпа телей, юрату сунатпӑр мӗн пур кӑмӑлтан.

Ю. ЕВСТАФЬЕВА,
Тойкилтӗ шкулӗнче чӑваш чӗлхипе литературине вӗрентекен.

Прокуратурӑран

Коррупципе кӗрешер

Коррупципе кӗрешессиَ район прокуратурин приоритетлӑ ӗҫӗсенчен пӗри пулса тӑрать. Ҫакна тӗпе хурса эпир патшалӑх влаҫӗн, хӑй тытӑмлӑх органӗсенче тӗрӗслев ирттеретпӗр. Коррупци сӗмӗллӗ фактсем тӗлӗшпе уголовлӑ ӗҫ пуҫарма та тивет. Тепӗр чухне ҫакӑн йышшисене вӑхӑтра чарас тесе нормати акчӗсене ятарлӑ экспертиза витӗр те кӑларма пулса тухать. Москакасси ял тӑрӑхӗн пуҫлӑхӗн йышӑнӑвӗ тӗлӗшпе хирӗҫлев тӑратрӑмӑр.

Район прокуратури яланах ҫынсенчен коррупци сӗмӗ палӑракан ыйтусене йышӑнма хатӗр. Шӑпах вӗсем коррупципе кӗрешессинче кирлӗ информацие тивӗҫтерме пултараҫҫӗ.

П. МАКЕЕВ,
прокурор пулӑшуҫи.

Юбилей

Саламлатпӑр

Хаклӑран та хаклӑ ҫыннӑмӑра, мӑшӑра, аттене, маҫака – Мулкачкасси ялӗнче пурӑнакан **Аркадий Павлович ЛЕОНТЬЕВА** 75 ҫул тултарнӑ ятпа ӑшшӑн саламлатпӑр. Юман пек ҫирӗп сывлӑх, вӑрӑм кун-ҫул, телей сунатпӑр. Турри вӑйхал парса тӑтӑр. Мӑшӑрупа, ачусемпе, мӑнукусемпе, тӑванусемпе пӗрле килӗштерсе пурӑнмалла пултӑр.

Ӑшшӑн саламласа: мӑшӑрӗ, ывӑлӗпе кинӗ, мӑнукӗсем Людӑпа Света.

Пирӗн юратнӑ мӑшӑра, шӑллӑма, пиччене, тӑвана – Кашмаш ялӗнче пурӑнакан **Валерий Александрович СОЛОВЬЕВА** 50 ҫулхи юбилей ячӗпе чун-чӗререн саламлатпӑр. Сывлӑху ҫирӗп пултӑр, утас ҫулу такӑр пултӑр, ӗмӗрӳ вӑрӑм килтӗр. Эпир сана юрататпӑр, санпа мухтанатпӑр, эс пурришӗн чунтан савӑнатпӑр.

Саламлаканӗсем: мӑшӑрӗ, ачисем, Тодиновсен, Пискаревсен, Смирновсен, Даниловсен ҫемйисем.

Кашмаш ялӗнче ҫуралса ӳснӗ, халӗ Муркаш салинче пурӑнакан, нумай ҫул «Солнышко» ача садӗнче ӗҫленӗ **Любовь Германовна ЗАХАРОВА** ҫак кунсенче сумлӑ юбилейне паллӑ тӑвать.

Хисеплӗ Любовь Германовна, сывлӑхӑр ҫирӗп пултӑр, утас ҫулӑр телейлӗ, пурнас кун-ҫулӑр вӑрӑм килтӗр. Ҫут тӗнче илемне курса-туйса пурӑнма Турри вӑй-хӑват парсах тӑтӑр.

Ырӑ кӑмӑл сунса Зузӑсен, Анисимовсен, Федоровсен тата Ершовсен ҫемйисем.

Хисеплӗрен те хисеплӗ, ылтӑнкӗмӗлтен те хаклӑрах, хӗвелтен те ӑшӑрах, ҫӗр ҫинчи чи юратнӑ ҫыннӑмӑра – Муркашра пурӑнакан **Валентина Тимофеевна ПАВЛОВӐНА** чун-чӗререн тухакан мӗн пур ӑшӑ та ҫепӗҫ туйӑмсемпе сумлӑ юбилей ячӗпе саламлатпӑр. Кун-ҫул сукмакӗпе пӗр такӑнмасӑр утма юман пек ҫирӗп сывлӑх, ытам тулли телей, тапса тӑракан ҫӑл куҫ пек иксӗлми вӑй-хал, вӑрӑм ӗмӗр, ӗҫӗрте яланах ӑнӑҫусем сунатпӑр. Ырӑ кӑмӑлушӑн, йывӑр вӑхӑтра сан ҫунаттусем айӗнче канлӗх те ӑнланулӑх тупма пулӑшнӑшӑн, пирӗншӗн тӑрӑшнӑшӑн ҫӗре ҫити тайма пуҫ. Эпир сана юрататпӑр, санпа мухтанатпӑр.

Ӑшшӑн саламласа: амӑшӗ, хӗрӗпе кӗрӳшӗ, ывӑлӗпе кинӗ, мӑнукӗ, аппӑшӗ, йӑмӑкӗ, шӑллӗ тата вӗсен ҫемйисем.

Муркаш салинче пурӑнакан хаклӑран та хаклӑ тӑванӑмӑра – **Любовь Германовна ЗАХАРОВӐНА** 60 ҫул тултарнӑ ятпа ӑшшӑн саламлатпӑр. Эс пурри пире савӑнтарать, пурӑнма хӑват парать. Тавах сана ырӑ кӑмӑлушӑн, хуйхӑ-суйхӑра пулӑшма хатӗрришӗн. Ӗмӗрӳ вӑрӑм килтӗр, сывлӑху ҫирӗп пултӑр. Ачусемпе савӑнса пурӑнмалла пултӑр.

Саламлаканӗсем: Валерийпе Владимир Александровсен, Юрий Максимовӑн ҫемйисем.

Хаклӑран та хаклӑ ҫыннӑмӑра, юратнӑ мӑшӑра, аннене, асаннене – Муркашра пурӑнакан **Валентина Октябристовна НИКОЛАЕВӐНА** 50 ҫулхи юбилей ячӗпе чун-чӗререн тухакан чи ӑшӑ та ҫепӗҫ сӑмахсемпе саламлатпӑр. Сывлӑху санӑн ҫирӗп пултӑр, кун-ҫулу вӑрӑм та телейлӗ килтӗр. Ҫӗр ҫинче мӗн пур ырри сана валли пултӑр, чир-чӗр санран пӑрӑнса иртӗр, кӗреку яланах тулли пултӑр. Эпир сана юрататпӑр, эс пурришӗн чунтан савӑнатпӑр.

Ӑшӑ салампа: мӑшӑрӗ, икӗ ывӑлӗпе кинӗсем, мӑнукӗсем, тӑванӗсем.

Кашмаш ялӗнче ҫуралса ӳснӗ, халӗ Муркаш салинче пурӑнакан **Любовь Германовна ЗАХАРОВӐНА** сумлӑ юбилейпа саламлатпӑр.

Хисеплӗ Любовь Германовна, пурнӑҫ ҫулӗ такӑр та тумхахсӑр чуптӑр. Кӑвак тӳпе пек янкӑр пултӑр сирӗн кун-ҫулӑр, шухӑш-ӗмӗт, ӗҫӗрсем.

Салампа: Лена Жукова, Мироваевсен тата Сорокинсен ҫемйисем.

Раштав уйӑхӗн 8 – 9-мӗшӗсенче Ҫатракасси ялӗнче пурӑнакан юратнӑ ывӑлпа кин, аттепе анне, йӑмӑкпа кӗрӳ, аппапа йысна, сывӑх ҫыннӑмӑрсем – **Елена Петровнӑпа Александр Алексеевич ПАВЛОВСЕМ** – ҫуралнӑ кунӗсене паллӑ тӑваҫҫӗ. Ҫак ятпа эпир вӗсене чун-чӗререн ӑшшӑн саламлатпӑр. Юрату сӑмахӗсемпе тулли пурнӑҫ, ҫирӗп сывлӑх, иксӗлми телей, вӗҫсӗр-хӗрсӗр ӑнӑҫу сунатпӑр.

Кӗркунне пек тулӑх пулччӑр ӗмӗрсем,
Чир мӗнне ан пӗлччӗр сывлӑхсем,
Тату пулччӑр ӗмӗр пурнӑҫсем,
Такӑр пулччӑр ялан ҫулусем.
Тав сире пуриншӗн те чунтан,
Эсир хаклӑ кӗмӗл-ылтӑнран,
Эсир пурри пире савӑнтарать,
Пурӑнма ялан вӑй-хал парать.

Салампа: амӑшӗ, ывӑлӗсем, пиччӗшӗпе инкӗшӗ, шӑллӗсемпе кинӗ, вӗсен ачисем, ҫывӑх тӑванӗсем.